

به نام خدا

کاربرد روانشناسی در کلاس درس

مولفان :

سکینه عزیز زاده

فاطمه یعقوب زاده

رفیقه جلالی

شهلا صادق نژاد

فاطمه بوداکی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: عزیز زاده، سکینه، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدیدآور: کاربرد روانشناسی در کلاس درس / مولفان سکینه عزیز زاده، فاطمه
یعقوب زاده، رفیقه جلالی، شهلا صادق نژاد، فاطمه بوداقتی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۵۷ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۰۰-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: کلاس درس - روانشناسی - کاربردها
شناسه افزوده: یعقوب زاده، فاطمه، ۱۳۶۰
شناسه افزوده: جلالی، رفیقه، ۱۳۵۳
شناسه افزوده: صادق نژاد، شهلا، ۱۳۵۶
شناسه افزوده: بوداقتی، فاطمه، ۱۳۶۶
رده بندی کنگره: PN۲۱۷۵
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۲۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: کاربرد روانشناسی در کلاس درس
مولفان: سکینه عزیز زاده - فاطمه یعقوب زاده - رفیقه جلالی - شهلا صادق نژاد - فاطمه بوداقتی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۵۷۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۰۰-۴
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

فصل اول: مفاهیم روانشناسی ۹

- مقدمه ۱۱
- نقش روانشناسی در تدریس و یادگیری ۱۳
- نقش روانشناسی در تحقیقات یادگیری ۱۵
۱. فهم عملکرد شناختی ۱۶
۲. ارزیابی روش‌های یادگیری ۱۶
۳. ارتباط روانشناختی و عوامل محیطی ۱۶
۴. فهم چگونگی تغییرات رفتاری ۱۶
- اصول اساسی روانشناسی در آموزش ۱۹

فصل دوم: انگیزش ۲۳

- انگیزش چیست؟ ۲۵
- اهمیت انگیزش ۲۷
- انگیزش تحصیلی ۳۰
- رابطه عاطفی بین معلم و شاگرد و تأثیر آن در انگیزش تحصیلی ۳۲
- انتظارات معلم و تأثیر آن بر انگیزش تحصیلی ۳۲
- جو مطلوب کلاس و مدرسه و تأثیر آن در انگیزش تحصیلی ۳۴
- تشویق و تنبیه و اثر آن در انگیزش تحصیلی ۳۵
- تأثیر کیفیت آموزش بر ایجاد انگیزش تحصیلی ۳۶
- استفاده از وسایل کمک آموزشی و ایجاد انگیزش تحصیلی ۳۷
۱. تشویق لفظی ۳۸
۲. داشتن هدف ۳۸

۳۹	۳. محیط کلاس.....
۳۹	۴. علاقه‌مندی معلم به درس.....
۴۰	۵. پرهیز از تبعیض.....
۴۰	۶. برانگیختن حس کنجکاوی.....
۴۱	۷. ایجاد نگرانی.....
۴۱	۸. نقش بازی در انگیزش.....
۴۱	۹. ارتباط درس با زندگی.....
۴۲	۱۰. استفاده از امتحان.....
۴۲	راهکارهای ایجاد انگیزه در دانش آموزان.....

فصل سوم: اضطراب ۴۷

۴۹	اضطراب چیست؟.....
۵۲	اضطراب امتحان.....
۵۴	علائم اضطراب امتحان.....
۵۵	علل اضطراب امتحان.....
۵۵	۱. عوامل فردی.....
۵۶	۲. عوامل خانوادگی.....
۵۷	۳. عوامل آموزشی.....
۵۸	۴. عوامل فرهنگی.....
۵۹	عوامل مؤثر در رفع اضطراب امتحان.....
۵۹	الف (مطالعه مؤثر.....
۶۰	ب (کنترل عوامل محیطی مزاحم.....
۶۰	پ (اقدامات پیشگیرانه قبل از امتحان.....
۶۰	ت (روز امتحان.....
۶۱	ث (هنگام امتحان دادن.....

فصل چهارم: خودپنداره تحصیلی ۶۳

۶۵	تعریف خودپنداره.....
۶۶	خود پنداره تحصیلی.....

۶۷ جایگاه خودپنداره در عملکرد تحصیلی
۶۹ خود کارآمدی
۷۰ خود کارآمدی تحصیلی
۷۴ جایگاه خود کارآمدی در موفقیت تحصیلی

فصل پنجم: یادگیری ۷۷

۷۹ تعریف یادگیری
۸۰ تاریخچه ی یادگیری
۸۲ اهمیت یادگیری
۸۳ ماهیت یادگیری
۸۴ ویژگی های یادگیری
۸۴ ۱. تغییر در رفتار
۸۴ ۲. پایداری نسبی
۸۴ ۳. توانایی های بالقوه
۸۵ ۴. تجربه
۸۵ نظریه های یادگیری
۸۶ نظریه های رفتاری
۸۶ ۱. شرطی سازی کلاسیک
۸۷ ۲. کوشش و خطا
۸۸ ۳. شرطی سازی کنش گر
۸۹ نظریه های شناختی
۹۰ ۱. یادگیری گشتالت
۹۱ ۲. یادگیری معنی دار کلامی
۹۲ ۳. یادگیری شناختی - اجتماعی بندورا
۹۳ راهبرد های یادگیری
۹۵ راهبردهای شناختی و فراشناختی
۱۰۴ مهارت های یادگیری مبتنی بر فراشناخت
۱۰۵ ۱. روش پس ختام یا روش پس خبا
۱۰۶ ۲. روش کاپس

۳. روش مردر..... ۱۰۷
۴. روش آموزش دو جانبه..... ۱۰۹
۵. روش مطالعه مشارکتی..... ۱۱۰
- راهکارهای پرورش فراشناخت..... ۱۱۰
۱. طرح راهبرد..... ۱۱۱
۲. طرح سؤال..... ۱۱۲
۳. انتخاب آگاهانه..... ۱۱۲
۴. ارزشیابی با معیارهای چندگانه..... ۱۱۲
۵. اعتباریابی..... ۱۱۳
۶. ممنوع کردن من نمی توانم..... ۱۱۳
۷. معنی کردن اندیشه‌ی دانش‌آموزان..... ۱۱۳
۸. برچسب زدن به رفتارهای دانش‌آموزان..... ۱۱۴
۹. روشن کردن اصطلاح‌های مورد استفاده‌ی دانش‌آموزان..... ۱۱۴
۱۰. نقش بازی یا وانمودسازی..... ۱۱۴
۱۱. گزارش نویسی..... ۱۱۴

فصل ششم: اختلالات یادگیری ۱۱۵

- مشکلات یادگیری..... ۱۱۷
- ۱- نظریه محدود بودن میدان دقت و توجه ۱۱۸
- ۲- نظریه بدکاری مغز ۱۱۸
- ۳- نظریه عوامل ژنتیکی..... ۱۱۸
- ۴- نظریه تاخیر در رشد ۱۱۹
- ۵- نظریه برتری نیمکره مغزی طرف راست ۱۱۹
- ۶- نظریه خبر پردازشی..... ۱۲۰
- ۷- محرومیت محیطی و بدی تغذیه..... ۱۲۰
- ۸- عوامل بیوشیمیایی..... ۱۲۱
- اختلال خواندن ۱۲۱
- اختلال بیان نوشتاری..... ۱۲۳
- روشهای ارزشیابی اختلالهای نوشتن..... ۱۲۴

۱۲۶.....	علت شناسی اختلالهای نوشتن.....
۱۲۷.....	اختلال ریاضیات.....
۱۲۸.....	انواع ناتوانی ریاضی.....
۱۲۸.....	(۱) نارسایی حساب کلامی.....
۱۲۸.....	(۲) نارسایی حساب واژه‌های.....
۱۲۹.....	(۳) نارسایی حساب نوشتاری.....
۱۲۹.....	(۴) نارسایی حساب عملیاتی.....
۱۲۹.....	(۵) نارسایی حساب تمرینی.....
۱۲۹.....	(۶) نارسایی حساب اندیشه‌های.....
۱۳۰.....	مراحل تشخیص کودکان مبتلا به ناتوانی ریاضی.....

فصل هفتم: تفکر ۱۳۶

۱۳۷.....	تفکر چیست.....
۱۴۱.....	خصوصیات تفکر.....
۱۴۱.....	سطوح بالای تفکر.....
۱۴۵.....	طراحی کلاس درس برای پرورش خلاقیت.....
۱۴۷.....	طراحی کلاس برای پرورش تفکر انتقادی.....

منابع ۱۵۳

فصل اول

مفاهيم روانشناسی

مقدمه

به طور کلی تدریس در کلاس درس، یک فعالیت آگاهانه و برنامه‌ریزی شده است که توسط معلم در جهت نیل به اهداف خاصی طراحی و تدوین می‌شود. معلم برای کسب موفقیت در تدریس باید از نظریه‌های نوین آموزشی، روانشناسی یادگیری و تربیتی، اطلاعات و آگاهی لازم را داشته باشد. روش تدریس معلم باید با اصول و اهداف آموزش و پرورش و ویژگی‌های دانش‌آموزان هماهنگ باشد تا بتواند ضمن جهت دادن به فعالیت‌های آموزشی خود، دانش‌آموزان را به سوی اهداف تعلیم و تربیت هدایت کند. اگر معلم خواهان آن است که کارایی و موفقیت بیشتری در تدریس داشته باشد، باید ضمن مهارت و تسلط بر محتوای درسی به نکات ظریف و حساس روانشناسی (یادگیری و تربیتی) به طور دقیق توجه کند. از آنجا که فراگیران در هر یک از دوره‌های آموزشی، نیازهای ویژه‌ای دارند، بنابراین آشنایی معلمان با خصوصیات رشد و نیازهای فراگیران در هر یک از دوره‌های تحصیلی، می‌تواند در پیشرفت تحصیلی و تکامل شخصیت آنها بسیار موثر باشد. برای تحقق چنین امری معلم باید از کاربرد روانشناسی در آموزش آگاه بوده و به راحتی بتواند اصول و قواعد آن را در کلاس اجرا کند. تدوین سند ملی آموزش و پرورش ایران فرصت مناسبی است که دانش روانشناسی، مخصوصاً روانشناسی تربیتی که در ارتباط بنیادی و همه‌جانبه با آموزش و پرورش است، به عنوان یکی از پشتوانه‌های اساسی تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان و جوانان ایران، نقش مؤثر خود را ایفا کند. در عین حال، توجه به این نکته ضرورت دارد که دانش روانشناسی و روانشناسی تربیتی در عصر حاضر از گستردگی عظیمی برخوردار است و آثار علمی و پژوهش‌های آن دربرگیرنده‌ی مجموعه‌ای از صدها هزار کتاب و میلیون‌ها رساله و مقاله‌ی علمی است و بنابراین ناچاریم که از میان چنان مجموعه‌ی عظیمی به ارائه‌ی اهم عنوان‌های موضوع در چارچوب نظری و علمی مورد قبول خود بپردازیم و به توضیح مختصری اکتفا کنیم. در آغاز لازم است به معنا و مفهوم روانشناسی اشاره گردد. روانشناسی

را به عنوان علم مطالعه‌ی رفتار آدمی تعریف می‌کنند. در این تعریف، هر سه مفهوم "علم"، "مطالعه" و "رفتار" معانی خاص خود را دارند. وقتی از علم صحبت می‌کنیم منظورمان دانش نظام یافته در هر دو معنای تحصّلی و خردمندانه آن (یعنی در هر دو معنای عینی و عمقی) است. منظور از مطالعه در این تعریف، تحقیق علمی در معنای همه جانبه و در هر دو معنای کمی و کیفی و ترکیبی آن است. در موضوع رفتار نیز منظور ما همه‌ی رفتارهای آشکار و پنهان و محسوس و نامحسوس و خودآگاه و ناخودآگاه و سایر فرآیندهای روانشناختی آدمی است. روانشناسی هم در معنای فلسفی و هم در معنای علمی آن تعاریف خاص خود را پیدا می‌کند. آنچه به عنوان پشتوانه‌ی علمی طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش مورد تأکید است همان معنای علمی، در هر دو مفهوم تحصّلی و خردمندانه آن است. روانشناسی، که در معنای جدید آن به معنای دانش نظام یافته‌ی حاصل از مشاهدات و اندازه‌گیری و سنجش واقعه‌های روانی به حساب می‌آید، وقتی که در متن تفکر مفهومی و حکمت و خرد قرار گیرد، راهنمای ارزشمندی در تدریس و تربیت خواهد بود. مشاهدات و مطالعات روانشناسی در نظریه‌های روانشناسی تلخیص می‌شوند. این نظریه‌ها و اصول و قوانین آن‌ها، هم معرفت ما را از روانشناسی آدمی نشان می‌دهند و هم می‌توان با کمک آن‌ها به پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های روانی پرداخت. به این ترتیب روانشناسی دانشی است که هم جنبه‌ی بنیادی و هم جنبه‌ی کاربردی دارد. هر چند نظریه‌های بنیادی در روانشناسی باید به دقت و در تمامیت خود مبنای فهم ما از رفتار آدمی قرار گیرد؛ اما در زمان کنونی، جنبه‌های کاربردی دانش روانشناسی نیز حائز اهمیت اساسی است. کاربرد اصول و قوانین روانشناسی در حل مسائل آدمی مهارت و هنری است که نیازمند برخورداری از دانش‌های دیگر در حوزه‌های علوم انسانی و علوم زیستی و بهره‌مندی از دیدگاه‌ها و نگرش‌های محکم در مورد حیات آدمی است. مشاهدات، مطالعات و تجارب روانشناسی ضرورتی انکارناپذیر برای فهم و حل مسائل تعلیم و تربیت نیز هست؛ اما آن گونه از روانشناسی که بدون توجه به حکمت، فلسفه، فرهنگ، تاریخ و جامعه‌شناسی زندگی مردم کشور ما در پی کاربرد نظریه‌ها، اصول و قوانین روانشناسی برای حل مسائل تعلیم و تربیتی آنان باشد، توفیق کافی نخواهد داشت. به بیان دیگر، دانش عام و جهانی روانشناسی در کنار

دانش خاص و بومی این علم است که می‌تواند کمکی جدی برای شناخت و حل مسائل تعلیم و تربیت در ایران باشد و دانشی ثمربخش برای آموزش و پرورش به حساب آید.

نقش روانشناسی در تدریس و یادگیری

نقش روانشناسی در فرآیند یادگیری بسیار مهم و حیاتی است. روانشناسی به عنوان علم مرتبط با رفتار و فرآیندهای ذهنی انسان، به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از نحوه یادگیری افراد داشته باشیم و روش‌های بهتری برای آموزش و یادگیری طراحی کنیم. یکی از مفاهیم اساسی در روانشناسی یادگیری، نحوه پردازش اطلاعات است. روانشناسان معتقدند که افراد در فرآیند یادگیری اطلاعات را از طریق فرآیندهای شناختی مانند توجه، حافظه و استدلال پردازش می‌کنند.

بر اساس این نظریه، طراحی روش‌های آموزشی که بر اساس این فرآیندهای شناختی عمل کنند، می‌تواند بهبود قابل توجهی در یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد. علاوه بر این، روانشناسی به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از عوامل روانی و اجتماعی که در فرآیند یادگیری تأثیرگذارند، داشته باشیم. به عنوان مثال، روانشناسی ما را با نحوه تأثیرگذاری عواطف و انگیزه بر یادگیری آشنا می‌کند. افرادی که انگیزه قوی برای یادگیری دارند و عاطفه مثبتی را نسبت به موضوعات یادگیری خود تجربه می‌کنند، به طور کلی بهتر در یادگیری عمل می‌کنند. در عین حال، عواطف منفی مانند استرس و نگرانی می‌توانند بر عملکرد یادگیری تأثیر منفی بگذارند. با درک این نقش عواطف و انگیزه در یادگیری، می‌توان روش‌های آموزشی را طراحی کرد که بتوانند عواطف مثبت را تقویت کرده و استرس را کاهش دهند.

روانشناسی همچنین به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از تفاوت‌های فردی در یادگیری داشته باشیم. افراد با توجه به ویژگی‌های شخصیتی، تجربه‌های گذشته و راهبردهای شناختی متفاوتی در یادگیری دارند. با درک این تفاوت‌ها، می‌توان روش‌های آموزشی را به انواع مختلف دانش‌آموزان تنظیم کرد و بهتر به نیازها و علاقه‌های آن‌ها پاسخ داد. به عنوان